25. Murat Gülsoy'un *"Ve Ateş Bizi Tüketiyor"* romanını J. Campbell'ın *monomit* kuramı ve arketipsel sembolizm bağlamında okumak

"Ne var ki, beni ilgilendiren bir şey varsa,
o da kendi kendime ulaşmak için attığım adımlardır."
Demian, Hermann Hesse

Zeynep YILDIRIM[1]

APA: Yıldırım, Z. (2023). Murat Gülsoy'un "*Ve Ateş Bizi Tüketiyor*" romanını J. Campbell'ın *monomit* kuramı ve arketipsel sembolizm bağlamında okumak. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (33), 410-418. DOI: 10.29000/rumelide.1279096

Öz

Ve Ateş Bizi Tüketiyor (2019), Murat Gülsoy'un kişilik bölünmesi, hayal, rüya, yolculuk ve arayış gibi temaları ele alarak yazdığı ve post-modern özellikleri olan bir romandır. Romanda ismi verilmeyen, kaybolmuş yaşlı komşusunu aramaya çıkan bir adamın, gece boyunca başından geçen olaylar anlatılmakta, aslında adamın geçmiş ve güncel zaman arasında bölünen kişiliğini yani kendi kendini araması konu edilmektedir. Bu süreçte adam/yaşlı adam, ruhsal bütünlüğe ulaşmak için bilinç dışının karanlık dehlizlerinde yolculuk eder. Adamın geçmişinden izler taşıyan bu seyahat ve karşılaştığı kişiler kurguyu biçimlendirir. Derin bir rüya hâli izlenimi veren yolculukta hayal ile hakikat iç içedir. Uyku/rüya hâlinin kişiye tanıdığı özgürlük ortamında geçen arayış çabası, başkişi olan adamın/yaşlı adamın zaman zaman fantastik denebilecek ortamlarda da bulunmasına olanak tanımaktadır. Çektiği azap, mutsuzluk, korku gibi duygular sebebiyle yaşadığı hayattan uzaklaşmak isteyen adam/yaşlı adam kayboluş ve kendini arayış arasında sıkışıp kalmış, her gün tekrar eden bir kısır döngüye girmiştir. Roman, Joseph Campbell'ın "*Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*" adlı eserinde yer alan *monomit* kuramının temel aşamalarını kurgu ve içerik yönünden taşımaktadır. Romanda yer alan mekânlar, kişiler, hayaller ve semboller ise C. G. Jung'un geliştirdiği *arketipsel sembolizm* açısından önem arz etmektedir. Ayrıca romanın baş kişisi olan adam/yaşlı adam da birden fazla arketipi temsil etmektedir. Bu çalışmada, *Ve Ateş Bizi Tüketiyor* romanı, Campbell'ın çerçevesini çizmiş olduğu kahramanın yolculuğunun aşamaları ve Jung'un arketipleri bağlamında ele alınarak incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Murat Gülsoy, *"Ve Ateş Bizi Tüketiyor"*, roman, kahramanın yolculuğu, arketipsel sembolizm

[1] Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı (İzmir, Türkiye) zeynepyildirim.ege2015@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1194-881X [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 20.02.2023 kabul tarihi: 20.04.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1279096]

Murat Gülsoy's novel "*Ve Ateş Bizi Tüketiyor*" reading in the context of J. Campbell's *monomyth* theory and archetypal symbolism

Abstract

Ve Ateş Bizi Tüketiyor (2019) is a novel with post-modern characteristics written by Murat Gülsoy, dealing with themes such as split personality, dream, imagination, journey and search. The novel tells the story of an unnamed man who goes in search of his elderly neighbor who has disappeared during the night; in fact, the novel is about the man's search for his personality, that is, his own self, which is divided between past and present time. In this process, the man/older man travels through the dark corridors of the unconscious in order to reach spiritual wholeness. This journey, which bears traces of the man's past, and the people he encounters shape the fiction. Dream and reality are interwind in the journey that gives the impression of a deep dream state. The search endeavor, which takes place in the environment of freedom that the sleep/dream state gives to the person, allows the protagonist, the man/older man, to be in environments that can be called fantastic from time to time. The man/older man who wants to get away from the life he lives due to feelings such as torment, unhappiness and fear is trapped between disappearance and self-searching and enters a vicious cycle that repeats every day. The novel carries the basic stages of the *monomyth* theory in Joseph Campbell's *"The Hero's Journey"* in terms of fiction and content. The places, people, dreams and symbols in the novel are important in terms of *archetypal symbolism* developed by C. G. Jung. In addition, the man/old man who is the protagonist of the novel also represents more than one archetype. In this study, the novel *Ve Ateş Bizi Tüketiyor* will be analyzed in the context of the stages of the hero's journey outlined by Campbell and Jung's archetypes.

Keywords: Murat Gülsoy, *"Ve Ateş Bizi Tüketiyor"*, novel, journey of the hero, archetypical symbolism

Giriş

Post-modern anlatının günümüzdeki temsilcilerinden olan ve eserlerinde yazma sorunu üzerine düşünüp yeni tarzlar deneyen akademisyen-yazar Murat Gülsoy, derin bir rüya hâlini anımsatan romanı *Ve Ateş Bizi Tüketiyor*'u 2019 yılında okurlarıyla buluşturmuştur. Gülsoy bu romanında, ismi verilmeyen bir adamın gece vakti sokaklarda dolaşıp kaybolan yaşlı komşusunu aramasını konu alır. Sıradan bir arayış hikâyesi gibi başlayan bu yolculuk, bir süre sonra büyülü bir hâle bürünür. Bu çalışmada *Ve Ateş Bizi Tüketiyor* romanındaki yolculuk hikâyesi, J. Campbell'ın *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* adlı eserinde açıkladığı *monomit* kuramı ve C. G. Jung'un geliştirdiği arketipsel sembolizm bağlamında ele alınacaktır. Monomit kuramı, romanın seyrini ve kahramanın geçirdiği dönüşümü tahlil etmeyi, arketipsel sembolizm ise romanı tasnif etmeyi sağlayacaktır. Zira romanın baş kişisi birden fazla arketipi bünyesinde barındırmakta ve gece boyunca süren yolculuğun farklı aşamalarında bu arketiplerin özelliklerini sergilemektedir. Bu sebeple, her iki kuramı birlikte kullanmayı uygun gördük.

Yolculuk; eski dönemlerden günümüze, kutsal metinler de dâhil olmak üzere pek çok edebî türde yer alan ve sadece Türk edebiyatında değil, dünya edebiyatlarında da sıklıkla kullanılan bir temadır. Bu tema genellikle teolojik metinlerde kutsal bir anlam kazanmışken, modern dönemlere gelindiğinde bu anlamdan uzaklaşarak insani bir boyuta evrilmiştir. Aydınlanma Çağı'nın getirdiği bilimsellik edebiyata yansımış, gerçekçilik ön plana çıkmıştır. Fakat 19. yüzyıldan sonra bilimselliğin önemini yitirmeye başlamasıyla değişen gerçeklik algısı 20. yüzyılda sanat ve estetik alanlarında etkisini göstermiş, bu

dönem romanında dış dünyayı yansıtma eğilimi yerini iç dünyaya bırakmıştır. Bunun en açık örneklerini Post-modern anlatının önemli temsilcilerinden olan James Joyce, Marcel Proust, Franz Kafka ve diğer öncülerin eserlerinde görmek mümkündür. Yıldız Ecevit bu hususu şu şekilde belirtir: *"Neden-sonuç ilişkisinin dışında grotesk/soyut bir düzlemde soluk alan, konusal bir bütünlük içermeyen bellek/bilinç yolculukları kurguluyordur yazar artık."* (Ecevit, 2016, 29). Murat Gülsoy'un romanı da benzer bir *"bellek/bilinç yolculuğunu"* konu almakta, post-modern özellikleri bünyesinde barındırmaktadır. Üstelik bu yolculuk bir rüya havasında "soyut düzlemde" gerçekleşir.

Post-modern anlatıdaki kahraman "*bilinçsiz, kör ve yaşamın muğlaklığı karşısında hayret içerisinde" olup "bildiği ne varsa parçalanmış, parçalara ayrılmıştır. Ancak ne var ki, buradadır ve yaşamaya devam etmektedir. Her bir hareketi, sis içerisinde atılan bir adım*" şeklinde tanımlanmaktadır (Başaran, 2015, 112). Post-modern anlatının özelliklerini yansıtan Ve Ateş Bizi Tüketiyor romanı, karakter noktasında da bu türün bir örneğini sergilemektedir. Romanın isimsiz kahramanı bilinçsiz bir şekilde, nereye olduğunu bilmeden "sis içerisinde" bir yolculuğa çıkmıştır. Bu yolculukta hatıraları sislerle kaplıdır: "Ben de ölmüş arkadaşlarımı düşünmek için zihnimin içine çevirdim bakışlarımı ama boşuna... Belleğimin tüm koridorlarını kalın bir duman doldurmuştu. Denizin üzerinde ilerleyen kalın bir sis tabakası." (Gülsoy, 2019, 104-105). Belleğin içerisinde gerçekleşen bu sisli yolculuk tüm roman boyunca sürer.

Olay örgüsünün "yolculuk" teması ekseninde ilerlediği roman, Campbell'ın çerçevesini belirlediği mitolojik kahramanın geçirdiği süreçlerin bir benzerini içerir. Joseph Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* adlı kitabında, mitolojik eserlerdeki kahramanların gerçekleştirdiği yolculukları incelemiş ve hepsinin benzer özellikleri olduğunu tespit etmiştir. Buna göre de *"monomit"* olarak adlandırdığı teorisini kurmuştur. Yolculuk temalı edebî eserlerin çoğunda benzer bir seyir izlenebilmektedir: ayrılma-erginlenme-dönüş. *Maceraya çağrı* ile başlayan bu yolculuk kahramanın aştığı engeller, başardığı görevler ile erginlenme aşaması gerçekleşir ve kahraman ilk yola çıkan kişiden farklı bir bilince ulaşır. Bu değişim sonunda ise başladığı noktaya geri döner. Gülsoy'un *Ve Ateş Bizi Tüketiyor* romanında da benzer bir yolculuk hikâyesi görülmektedir. İsmi verilmeyen ve benlik bölünmesi yaşayan adam kendini/geçmişini/kaybettiklerini aramak için yolculuğa çıkar. Bu yolculukta bilinç dışının karanlık koridorlarında geçmişi ile yüzleşir ve bölünen bilincinin tamamlanması gerçekleşir ama her şeye rağmen adam bunu idrak edemez. Romandaki bu yolculuğu kısaca şu şekilde özetlemek mümkündür:

Komşusunu aramaya çıkan adam önce 78 model bir Nova'nın içindeki gençler ile konuşur. Ardından önce bir eczaneye, sonra bir doktorun muayenehanesine gider. Burada romanın ilerleyen bölümlerinde "*gizemli sevgilim*" diye bahsedeceği "*Kokinalı Kadın*" ile karşılaşır. Bu kadın onun arayışından/yolculuğundan sapmasını sağlayan yegâne faktördür. Roman boyunca, adam ne zaman bu kadınla karşılaşsa yaşlı komşusunu aramayı bırakıp kadının peşine takılır. Kadın bir görünür bir kaybolur. İlk karşılaşmalarında da kadını kaybettikten sonra bir pastaneye girer. Dışarı çıktığında *Kokinalı Kadın* ile yine karşılaşır. Sonra kadını yine kaybeder. Bu kez bir terzi dükkânına uğrar. Oradan huzurevine, ardından üniversiteye gider ve üniversitenin altındaki dehlizlerde dolaşır. Dehlizden çıktıktan sonra zifiri karanlıktaki bir heykel sergisini ziyaret eder. Ardından labirent gibi uzun koridorları geçerek bir köşkün kumarhane olarak kullanılan bodrum katına iner. Buradan çıktıktan sonra yine *Kokinalı Kadın* ile karşılaşır ve onun peşine takılarak büyülü bir ormana dalar, şehrin ıssız sokaklarında dolaşır, radyo programına konuk olur. Sonra yine *Kokinalı Kadın*'ı görür ve onu takip ederek restore edilip otel hâline getirilen eski bir saraydan bağlar arasındaki bahçeli eve geçer ama kadını yine kaybeder. En nihayetinde metro inşaatı için açılan yer altı tünellerine girer ve burada ölüm

kuyuları ile karşılaşır. Bu yer altı macerasından sonra bir lunaparka gider, balık avına katılır ve sonunda kendini mezarlıkta bulur. Mezarlık adamın kişilik/bilinç parçalanmasının açıkça gözlendiği mekândır. Mezarlıktan sonra vapur iskelesine gider ve gün ışımaya başladığında deniz kenarındaki bir bankta yolculuk son bulur.

Bütün bu yol hikâyesinin içerisinde C. G. Jung'un esaslarını belirlediği arketiplerin izleri de açıkça görülmektedir. Jung psikolojisi, kişinin bilinçaltındakileri bilinç üstüne taşımayı amaçlamakta ve rüyalarda ortaya çıkan bazı sembollerin kişinin benliğini bulma süreci içerisinde yer alan aşamaları göstermesini temel almaktadır. Roman boyunca bir rüyanın içerisinde gerçekleşen yolculuk söz konusu olduğu için bu semboller (arketipler) büyük önem arz eder. Jung'un öne sürdüğü kolektif bilinçaltına dayanan arketipik semboller ile yansıtılan bireyselleşme süreci, *Ve Ateş Bizi Tüketiyor* romanında ayrıntılı olarak kurgulanmıştır. Kahraman arketipi, gölge arketipi ile anima ve animus arketipleri romanda görülmektedir. Leitmotif tarzı yinelemeler ve yoğun sembol dokusu ise bu arketiplerin pekiştirilmesini sağlamıştır.

Kurmaca anlatılarda en sık rastlanılan arketiplerden biri olan *kahraman arketipi*; uzak bir ülkeye gitmek için yurdundan yola çıkıp görevler başarıp engeller aşar. Yaşadığı maceralardan sonra da yurduna geri döner. Fakat geri dönen kahraman yola çıkan kahraman değil, onun bilinç düzeyi değişmiş hâlidir. Bu arketip, Campbell'ın "monomit" kuramına uygun bir seyir izler. Ayrıca, *"Kahramanın gittiği ülke onun bilinçdışıdır. Kahramanın bütün yolculuğu bir kurmacadan ibarettir."* (Bars, 2018, 66) sonucuna varılabilir. Nitekim, *Ve Ateş Bizi Tüketiyor* romanındaki adam da benzer bir yolculuk gerçekleştirmiştir. Fakat bu romanda, komşusunu arayan adam ile kaybolan yaşlı komşunun aynı insan olmasından dolayı *kahraman arketipi* ile *gölge arketipi* birbirine karışmış durumdadır. Dolayısıyla bu kişi her iki arketipin özelliklerini de bünyesinde barındırmaktadır. *Kahraman* arketipi, romandaki yolculuğu gerçekleştiren karakteri temsil etmesine karşılık, *gölge* arketipi kahramanın bilinç dışını oluşturur ve kişinin aşağı düzeydeki yanını temsil eder. Bu açıdan bakıldığında, yaşlı adamın bilinç dışındaki kişiliği olan genç adam gölge arketipini temsil etmekte, yaşlı adamın da bu gölge sayesinde yolculuk gerçekleştirdiği ve bilinç bütünlüğüne ulaştığı sonucuna varılmaktadır. Romanda, adamın ağzından verilen şu cümleler bu kanıyı onaylar niteliktedir:

> "Sonuç olarak herkesin ne yapacağı üç aşağı beş yukarı belliydi. Peki ya yaşlı komşumun? O aklının bir kısmını yitirmiş olduğu için ne yapacağı kestirilemez bir "şey" olarak aramızda varoluşunu gizemli bir şekilde sürdürüyordu, bense onun soluk bir gölgesi gibi adımlarına basarak gecenin içinde dolaşıyordum." (Gülsoy, 2019, 254).

Yer altındaki tünellerde gezerken ise adam şu cümleleri kurar: *"Garip bir hayal canlandı gözümün önünde. Ben yer altında yürürken, yaşlı komşum da dışarıda, tam üzerimde yürüyordu. Ben onun yeraltındaki gölgesiydim."* (Gülsoy, 2019, 225). Bu ifade adamın gölge arketipi olduğunu somut bir şekilde gözler önüne sermektedir. Üstelik yeraltına yapılan vurgu da onun yaşlı adamın bilinçaltında yer aldığının kanıtıdır. C. G. Jung, *gölgesi tarafından ele geçirilen bir insan daima kendi ışığını keser ve kendi tuzağına düşer* (Jung, 2015, 56) demektedir. Romanın sonunda demans hastası olduğu ima edilen yaşlı adamın gölgesi tarafından ele geçirildiğini söylemek mümkündür. Nitekim yaşlı adam/kahraman arketipi romanın sonunda bile adamdan/gölge arketipinden kurtulup kendini tam manasıyla bulamaz/ışığına kavuşamaz.

Anima ve *animus* ise karşı cins iki arketiptir. Bu arketipler birbirini tamamlayıp tekrar birleşme arzusunu ifade etmektedir (Bars, 2018, 63). Animus arketipi anlatıda "Kokinalı Kadın", *Anima* arketipi ise adam tarafından temsil edilmektedir. Bu, adamın temsil ettiği üçüncü arketip türüdür. Burada,

animus ile olan ilişkisi bağlamında işlevsellik kazanmaktadır. Romanda adamın karşısına bir çıkıp bir kaybolan *animus arketipi* (Kokinalı Kadın), adamın yolculuğunu kesip arayışını engeller. Bu yolculuğu engelleyen, adamın arzu ve şehvet kaynağı olan tek unsur olarak romanda yer alır:

> "Birden onu gördüm, kokinalı kadını! Kocaman güneş gözlükleri halen gözündeydi, oradaydı, çemberin öteki tarafında, karşımda. (...) Kendimden memnun, kokinalı kadının yanına geçtim. Gülümsüyordu. Yaptığım hareketi beğenmiş olmalıydı. O da çalgıcılara doğru yürüdü, elindeki kokinaları onlara emanet etti. Hafif bir salınımla bana doğru geldi, elini uzattı, tuttum. Kendimi müziğin çağrısına teslim ettim.
>
> Dans etmeye başladık. Uzun zamandır kimseyle dans etmemiştim. İncitmekten korktuğum bir güvercini tutar gibi kavrıyordum belini. Ama bir süre sonra güvercin kıvrak bir yılana dönüşerek arzusunun gücünü hissettirmeye başladı. Parmakları ensemde geziniyor, kollarımın arasında tutmaya çalıştığım bedeni her an bir sınırı aşacağımızı hissettiriyor, heyecandan nefesimin kesilmesine neden oluyordu. (...) Avına doğru yaklaşan bir kaplan gibiydim." (Gülsoy, 2019, 53-54).

Bütün roman boyunca bir görünüp bir kaybolan, metinde leitmotif gibi sürekli tekrarlanan ve adamın karşısına çıkan kadının kim olduğu belli değildir. Adı verilmez. Fakat dikkatli bakılacak olursa bu kadının adamın karısı olma ihtimali yüksektir (Melan, 2020, 292).

Bu açıklamalardan sonra, Jung'un arketipik sembollerinin ışığında *Ve Ateş Bizi Tüketiyor* romanının baş kişisi olan adamın/yaşlı adamın döngüsel yolculuğunu Campbell'ın kuramına uygun olarak *yola çıkış, erginlenme* ve *dönüş* başlıkları altında sınıflandırmak mümkündür.

1. Sıradan Dünya ve Maceraya Çağrı: İç Sesin Çağrısı

İsimsiz adamın yolculuğu, adamın kendini bulma arayışını anlatır. Roman, mutfağında çay demleyen adamın kapısının çalınmasıyla başlar. *Maceraya çağrı* kısmına geçiş hızlıdır, zira adamın kendisi ve önceki hayatıyla ilgili bilgi verilmediği gibi bu geçiş için de herhangi bir zemin hazırlanmamıştır. Yaşlı komşusunun evden çıkıp gittiğini haber veren eşi ondan kocasını bulmasını ister. Macera, bir yardım çağrısıyla başlamıştır. Bu çağrı hem dışarıdan (komşusunun karısından) hem de kendi içinden (zihninden)[2] gelmektedir. Çağrı nereden gelirse gelsin, Campbell, *"Mitolojik yolculuğun -'maceraya çağrı' olarak belirlediğimiz- bu ilk aşaması, kahramanı çağıran ve onun ruhsal ağırlık merkezini toplumunun sınırlarından bilinmeyen bir bölgeye doğru çekmiş olan kaderi belirtir."* (Campbell, 2021, 60) diyerek bu yolculuğun mutlaka yaşanacağını vurgular.

2. Erginlenme: Adamdan Yaşlı Adama Evrilme

Macera çağrısına kulak veren adam *macera eşiğini* atlamış ve *erginlenme* aşamasına geçmiştir. *Erginlenme*, kahramanın zorlukları aşmasıyla bilinç düzeyinde gerçekleşen değişimin olduğu aşamadır. Bu aşamada kahramanın bulunduğu mekânlar da önemlidir, zira aşması gereken zorluklar ya da onun bilincinde değişikliğe neden olacak insanlar bu mekânlarda onun karşısına çıkar. Mitolojik yolculuğun "*maceraya çağrı*" olarak adlandırdığı ilk aşamasını "*kader*" kavramına bağlayan Campbell, bu tespitin devamında kahramanı çeken bölgeleri sıralarken *orman, yeraltı, derin bir rüya hâli*ni de sayar ve *"hep tuhaf biçimde akışkan ve çok biçimli varlıkların, hayal edilemez eziyetlerin, insanüstü görevlerin ve olanaksız zevklerin yeri"* (Campbell, 2021, 60) olduğunu belirtir. *Ve Ateş Bizi Tüketiyor* romanında bilinçsiz bir şekilde, zihinsel bütünlüğe ulaşma arayışında olan adamın, derin bir rüyada gerçekleşir gibi, bulunduğu çeşitli mekânlar arasındaki geçişler bu teoriye uygun olarak akışkan bir biçime sahiptir. Ayrıca mekânlar arasındaki bu geçiş şekli post-modern anlatının da özelliklerinden biridir. İsmet Emre

[2] Bu çağrının adamın zihninden geldiği romanın sonunda anlaşılmaktadır.

"*Postmodernizm ve Edebiyat*" adlı çalışmasında *"Postmodern metinlerde mekân da yer değiştirir, renkten renge girer, biçim değiştirir, akışkan, şeffaf, ele avuca sığmaz bir görüntü olarak belirir."* (Noyan, 2020, 343) demektedir. *Ve Ateş Bizi Tüketiyor* romanında görülen gerçekliğe uygun mekânlardan fantastik veya yer altı mekânlarına geçişlerin hızlı ve kolay olmasını bu özelliğin bir yansıması olarak yorumlamak mümkündür.

Romanın dikkate değer özelliklerinden biri de mekân ve kişi isimlerinin olmamasıdır. Yazar bunu, romana rüya havası kazandırmak için bilinçli olarak yapmıştır. (Melan, 2019, 296). Romandaki mekânların isimleri verilmediği gibi mekâna giriş ve çıkışlar da net bir şekilde belirtilmemiştir. Bütün roman *"derin bir rüya hâli"* izlenimine sahiptir denilebilir.

2.1. Dehlizler, Koridorlar, Tüneller ve Ölüm Kuyuları

Campbell kitabında, *"Balinanın Karnı"*[3] adlı bölümde balina karnını büyülü eşikten geçişin ve yeniden doğuşun bir simgesi olarak niteleyip mitler ile halk hikâyelerindeki örnekleri sıraladıktan sonra şu tespiti yapmaktadır:

> "Bu yaygın motif, eşikten geçişin bir kendini yok etme biçimi olduğunu vurguluyor. (...) Fakat burada, dışa, görünür dünyanın sınırları dışına geçmek yerine, kahraman yeniden doğmak üzere içe doğru gider. Kaybolma, inananın, kim ve ne olduğunu, yani ölümsüz olmadıkça kül ve toz olduğunu anımsamasının kolaylaşacağı yer olan tapınağa adım atmasına karşılık gelmektedir. Tapınağın içi, balinanın karnı ve ötedeki, yukarıdaki ve aşağıdaki göksel ülke, hepsi aynı şeydir." (Campbell 2021: 89).

Ve Ateş Bizi Tüketiyor romanında kayıp komşusunu arayan adamın arayışı boyunca üç defa yer altına indiği görülmektedir. Bunlar üniversitenin altında yer alan dehlizler, kumarhane olarak kullanılan köşkün bodrum katı ve *"ölüm kuyuları"*nın bulunduğu yer altı tünelleridir. Campbell'ın belirttiği gibi kahramanımız her yer altına girişinde o büyülü eşikten geçer ve hafızasına gömdüğü hataları ile yüzleşip yenilenmiş olarak yer üstüne/yukarıya çıkar:

> "Ciğerlerimi temiz havayla doldururken zihnimin içindeki tozlu koridorların da tazeleneceğini umuyordum. (...) Kendimi karanlık bir dehlizin içine bırakmıştım. Bir yerlere doğru sürükleniyordum ve bundan dolayı pişman değildim. Bunca zaman hayatımı yönetmekten bıkmıştım belli ki şimdi olayların kendiliğinden akıyor olması bana heyecanlı bir yolculuk hissi veriyordu. Evet zaman zaman korkuyordum ama bu bile iyi geliyordu." (Gülsoy, 2019, 112).

Adam her yer altına inişinde, içinde bulunduğu mekânda yer alan simgeler sayesinde Campbell'in belirttiği *"kül ve toz olduğunu anımsar"*. Üniversitenin dehlizlerindeki ölüler ve sıçanlar, kumarhane olan bodrum kattaki karanlık, şöminede yanan ateş, canlanan heykel/ölü adam ve metro çalışması sırasındaki toz, canavar tabir edilen makinenin gürültüsü, arkeolojik kazı süsü verilerek gizlenen ölüler. Bütün bu imgeler, adamın ölümlülüğünü idrak etmesini sağlarlar: *"İnsan var olduğunu ölüme yaklaşınca daha iyi anlıyordu."* (Gülsoy, 2019, 112). Aslında daha romanın en başında Platon'un mağara alegorisiyle birlikte değerlendirilebilecek bu *"kül ve toz"* imgesine gönderme yapılmaktadır: *"Dışarıdan bakıldığında donuk bir adamım, oysa kafamın içinde düşünceler, hayaller alev alev... Ne yararı var? Bir mağaranın içinde yanan ateş ne kadar yumuşatabilir taşı? Mağaranın duvarlarında*

[3] *"Balinanın Karnı"* adlı bölüm Campbell tarafından *"Yola Çıkış"* alt başlığına dahil edilmektedir. Fakat incelediğimiz romanda yer altına iniş ve tekrar yeryüzüne çıkışlar bütün hikâyeye yedirilmiş ve romanda belirli aralıklarla tekrar eden sahnelerdir. Romanın baş kahramanı için de bu geçişler bir çeşit arınma (katharsis) niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla bu incelemede *"Balinanın Karnı"* adlı bölümü *"Erginlenme"* başlığı altına dâhil etmeyi uygun gördük.

dans eden gölgelerden geriye ne kalır? Kapkara is. Kül ve toz." (Gülsoy, 2019, 13) Bu sayede yolculuğa başlamadan önce de adamın bilinçaltında bu imgenin yaşamakta olduğu görülebilir.

2.2. Büyülü Orman

Campbell, tıpkı dehlizler ve labirentler gibi, orman imgesinin de kahramanı çeken ve rüya atmosferi sağlayan bir mekân olduğuna işaret etmektedir. *Ve Ateş Bizi Tüketiyor* romanında, bu imgeyi (orman) rüya atmosferine daha fazla yaklaştırmak için yazar onu *"Büyülü Orman"* olarak adlandırmıştır. Romandaki önemli ve dikkate değer mekânlardan biri olan bu orman, ilk olarak adamın huzurevinde katıldığı boyama aktivitesinde, boyama kitabının içerisinde iki boyutlu olarak karşımıza çıkar. Adam, yaşlı komşusunu bu iki boyutlu, büyülü ormanın içerisinde görür:

> "Ayrıca başka şeyler de belirmeye başlamıştı. Bir adam! Arkalarda, kavak ağaçlarının iyice sıklaştığı ve koyulaştığı yerde, gölün kıyısında bir adam duruyordu. Arkasını dönüp gitmek üzere bir hali vardı. Aradığım yaşlı komşuma benziyordu. (...) Boyadıkça adamın silueti belirgin hale geliyordu. Bir süre sonra emin oldum. Bu oydu. Ağaç dallarını bir eliyle kaldırmış altından geçecekmiş gibi duruyordu. Sanki o anda izlendiğini fark etmiş gibiydi. Tedirgin bir bakış..." (Gülsoy, 2019, 76).

"Yeşil kavak ağaçlarının oradaydı. Benim adamım, yaşlı komşum. Büyülü ormanda saklanıyordu." (Gülsoy, 2019, 82). Bölünmüş bir bilinç ile rüyada dolaşır gibi dolaştığı gecede, zihninin karanlık bir noktasında adamın rüya içinde rüya gördüğünü söylemek mümkündür. Zira kahraman arketipini arayan gölge arketipi onu, rüya atmosferi sağlayan orman içerisinde saklanmış olarak hayal etmektedir.

Romanın ilerleyen sayfalarında, bu kez bölümün adı doğrudan *"Büyülü Orman"*dır. Daha önce iki boyutlu görülen orman imgesi bu kez üç boyutlu olarak karşımıza çıkar. Adam ormanın içine bu sefer fiziksel olarak girer. Hem de iki kez: İlk girişinde yaşlı komşusunu Kokinalı Kadın ile birlikte görüp onları takip eder ve peşlerinden ormana girer. Burada takip eden gölge arketipidir. Yaşlı komşusu ile Kokinalı Kadının yakınlaşmasını izleyen adam, görülmekten korkup kaçarak ormandan çıkar. İkinci girişinde bu kez ormanın dışında Kokinalı Kadın'a kendisi rastlar ve onunla birlikte ormana girer. Bu girişte ise yakınlaşma ikisi arasında gerçekleşir. Ama birden izlendiklerini fark ederler ve adam (gölge arketipi) duyduğu çıtırtının peşinden koşarak ormandan çıkar. Burada ise, izleyenin yaşlı komşu (kahraman arketipi) olduğu sezdirilmektedir. Aynı senaryo iki kez oynanmış gibidir. Bilinç ikiye bölünür ve baş kişi hem genç adam hem de yaşlı komşu kimliğiyle ormana girip çıkar. Aslında adamın kendi kendini izlemesi ve kovalaması ile bu oyunun orman içerisinde geçmesi doğrudan bilinçaltının yansımasıdır. Dehlizler, koridorlar ve yer altı tünelleri gibi orman da *erginlenmenin* önemli aşamalarından biridir ve adam buradan da çıkmayı/rüyadan uyanmayı başarmıştır. Ama gerçek dönüşüm anlatının sonlarına doğru, kızının mezarı başında yaşanacaktır.

2.3. Büyük Değişim, Çile: Mezarlık

Romanın başından beri adamın gerçek benliğinden farklı bir kişi gibi etrafta/bilinçaltında kendini araması anlatılmıştır. Ama yazar, *"Ah Bir Sabah Olsa"*[4] isimli bölümde yer alan mezarlık sahnesi ile

[4] Post-modern anlatının özelliklerinden birisi de *metinlerarasılık*tır. *Ve Ateş Bizi Tüketiyor* romanı da bu açıdan zengin bir içeriğe sahiptir. *"Ah Bir Sabah Olsa"* adlı bölümün adı doğrudan Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Abdullah Efendi'nin Rüyaları* adlı hikâyesine bir göndermedir. Ayrıca yaşlı adamın kızının mezar taşında da bu hikâyeden yapılmış bir alıntı yazmaktadır: *"Ah bir sabah olsa, bu uğursuz gece, hayal, hakikat, kendinden gelen her şeyi beraberinde alıp götürse, ben yine iki ile ikinin dört ettiği dünyada kendimi bulsam"* (Gülsoy 2019: 264). Tanpınar'ın hikâyesinde Abdullah Efendi içkinin tesiriyle bir benlik bölünmesi yaşar ve gece onun için bir çeşit rüyaya döner. Kendisini bu rüyanın içerisinde hapsolmuş hisseden Abdullah Efendi bir an önce uyanmak ister. Bunu sağlayacak olan da sabahın olmasıdır:
"Kim bilir belki güneş doğunca bu işkence de biter" diyordu. Birdenbire bütün bu gördüğü şeylerin sadece kendi kafasının mahsulleri olması ihtimalini düşündü. Bu kadar çirkin ve galiz bir dünya, ancak bozulmuş bir düşüncede idrak edilebilirdi. Ya bizzat kendi düşüncesinin, sakat ve zalim bir fikrisabitin mahsulü ise... Bir ân için, bu korkunç

adamdaki bu bilinç bölünmesini fiziksel olarak göstermektedir: *"Bu gece hiçbir şey ilk kez yaşanmıyordu. Kim vardı gerçekten burada? İşte tam bu anda, ruh halimdeki tuhaflık elle tutulur bir hale geldi: İkiye bölündüm."* (Gülsoy, 2019, 263). Bu açıklamadan sonra Gülsoy, metni iki sütuna bölerek iki arketipi de (hem adamı/gölge arketipi hem de yaşlı adamı/kahraman arketipi) konuşturur. Yaşlı adamın ağzından verilen cümlelerde kızını kaybetmekten kaynaklanan yoğun acı görülmektedir. Böylece benlik bölünmesinin neden kaynaklanmış olabileceği de okura hissettirilmektedir. Bu sahnede, kızının mezarı başında söylediği şu sözler, onun çektiği acıyı anlatması bakımından değerlidir:

> "Taşa daha sıkı sarıldım. İçinde bir ateş yanıyordu. Ilık yüzeyine yanağımı yasladım. Onu çok özlemiştim. Kelimelerin, cümlelerin olmadığı bir yerde o şimdi. Yaptığım yanlışların, yaktığım hayatların bedelini böyle mi ödemiştim? Cevabı bilmek istemiyordum. Soruyu da bilmek istemiyordum. Artık hiçbir şey duymak istemiyordum. Tek istediğim bu sıcak taşa sarılıp uyumaktı." (Gülsoy, 2019, 266)

Adamın pişmanlıkları ve hataları ile yüzleşmesi, yolculuğundaki önemli bir safhayı temsil etmektedir. Bu yüzleşmenin sonucu olarak adam şu kanıya varmaktadır: *"Asitli bir düşünce zihnimin içini kavurmaya başladı: Onun olmadığı bir dünyada halen yaşıyor olmak, bu en ağır ceza."* (Gülsoy, 2019, 276). Anlatının bu bölümüne kadar olan kısımda adamın komşusunu aradığı yolculuk konu edilirken, buradan sonra artık çektiği çile anlatılmaktadır. Kafa karışıklığının göstergesi olarak da vapur iskelesinde, gece boyunca karşılaştığı tüm insanlar ile tekrar karşılaşır. Bu sahne tam bir karnaval havasındadır. Ve bu karnaval gemiye binerek oradan uzaklaşır. Gülsoy'un 1992 yılında arkadaşlarıyla birlikte çıkardığı *"Hayalet Gemi"* isimli edebiyat dergisinin adını çağrıştıran bu gemi simgesi de önemlidir. Adamın geçmişindeki herkesin bu gemiyle gidip adamı yalnız bırakması, aslında adamın/yaşlı adamın demans hastası olduğu düşüncesini güçlendirir. Zira karşılaştığı herkesin gemiyle gitmesi, adamın bilincinde yaşanan hafıza kaybı sebebiyle giden herkesi unuttuğu gerçeğini göstermektedir.

3. Geri Dönüş

Anlatının başından itibaren karşılaştığı kişilerin (ve hatta arka koltuğunda uyuduğu 78 model Nova'nın bile) gemiyle birlikte kıyıdan ayrılıp gitmesinden sonra adam sahilde tek başına günün ağarmasını izler. *Monomit* kuramına göre adamın bu aşamada değişmiş bir bilinç ile başladığı noktaya/evine geri dönmesi beklenir. Bir rüya havasının yaratıldığı *Ve Ateş Bizi Tüketiyor* romanında ise bu durum gerçekleşmez. Adam hikâyenin sonunda bu rüyadan uyanmaz, daha doğrusu uyanamaz. Polisin onu bulduğu sahil kenarında bile kim olduğunu fark etmeyen adam arayışına ertesi gece tekrar baştan başlayacak ve sonsuz bir yolcuğa çıktığını kendi ağzından ifade edecektir: *"Tartışacak gücüm kalmamıştı. Aramaya yarın devam edebilirdim."* (Gülsoy, 2019, 277). Jung, doğal dönüşümlerin doğanın isteği olduğunu, insanların isteyip istemediğine bakmaksızın dönüşümlerden geçtiğini vurgulayarak bu süreçlerin özellikle düşlerde göründüğünü söylemektedir (Jung, 2015, 62). Bütün romanın derin rüya hâlini çağrıştıran bir yapıya sahip olduğu göz önüne alındığında adamda bu değişimin gerçekleşmesi beklenmektedir. Aynı şekilde Campbell'ın kuramına göre de çektiği çilelerden sonra kahramanın yolculuğun sonunda, *eve dönüş* kısmında bilinç düzleminde bir değişiklik beklenmektedir. Fakat incelediğimiz eserde adam bu bilince sahip değildir. Aslında yaşlı ve metinde açıkça belirtilmese de demans gibi ciddi bir psikolojik rahatsızlığa sahip olması, bu bilince ulaşmasını engeller. Hatta yolculuğun *eve dönüş* kısmını bile gerçekleştirecek yeterliliğe sahip değildir. Nitekim onu evine geri götüren polis olacaktır. Bu açıdan, kızının mezarı başında söyledikleri dikkate değer: *"Ben*

kalabalığı, bu çıldırtıcı tesadüfleri ve onların mantık dışı sürüsünü kendi kafasında bütün ömrünce taşımış olmayı düşündü. Bu ihtimal, hepsinden müthişti. "Ah bir sabah olsa, bu uğursuz gece, hayal, hakikat, kendinden gelen her şeyi beraberinde alıp götürse, ben yine iki ile ikinin dört ettiği dünyada kendimi bulsam..." (Tanpınar 2015: 43).

ben miydim? Başka birinin içinde kaybolmuştum. Bir yolculuğa çıkmıştım ama şimdi dönüş yolunu bulamıyordum." (Gülsoy, 2019, 266) Yine de bu durum, yaşlı adamın arayışına devam edeceğini vurgulaması onun yolculuğunun bitmediği ve bitmeyeceğinin farkında olduğunu göstermektedir.

Sonuç

Joseph Campbell *"Kahramanın Sonsuz Yolculuğu"* adlı eserinde mitlerden yola çıkarak kahramanın yolculuğundaki döngüsel aşamaları açıklamaktadır. Genel olarak kahramanın yolculuğunu *yola çıkış, erginlenme ve dönüş* olarak üç aşamaya ayırır. Bu çalışmada, Murat Gülsoy'un *Ve Ateş Bizi Tüketiyor* adlı romanındaki isimsiz kahraman da bu kuram çerçevesinde ele alınarak incelenmiş ve adam/yaşlı adamın bu döngüsel yolculuğu (bütün aşamalarıyla olmasa da) başarıyla tamamladığı görülmüştür. Campbell'ın yaklaşımının haricinde romanda yer alan ve olay örgüsünün şekillenmesine katkı sağlayan semboller ise eseri, C. G. Jung'un *arketipsel sembolizm* kuramı çerçevesinde incelemeye olanak tanımaktadır. Romanda, özellikle *kahraman arketipi* ile *gölge arketipinin* birlikte ele alınmasını gerektiren bir kurgu mevcuttur. Baş kişinin yaşadığı benlik bölünmesinden kaynaklanan bu durum için, komşusunu aramaya çıkan adam ve kayıp komşunun aynı kişi olması dolayısıyla aslında tek bir karakterin her iki arketipin unsurlarını da bünyesinde taşıdığı söylenebilir. Bunun haricinde *anima* ve *animus arketipleri* de anlatı boyunca etkin olarak kullanılmış ve *anima arketipi* adam/yaşlı adamın temsil ettiği üçüncü arketip olmuştur. *Ve Ateş Bizi Tüketiyor* Campbell ve Jung'un kuramlarını paralel olarak kullanmaya müsait bir romandır. Romanda; kahramanın gece boyunca yaptığı yolculukta uğradığı her mekân, karşılaştığı her insan, yaşadığı her olay ve leitmotif gibi kullanılan simgeler ile post-modern roman teknikleri etkin bir şekilde kullanılarak esere rüya havası kazandırılmıştır. Rüya hâlinin daha belirgin olması için ise kişi ve mekân isimleri belirtilmemiştir.

Kaynakça

Bars, M. E. (2018). Deli Dumrul Anlatısının Arketipsel Sembolizm Bakımından Çözümlenmesi. *SUTAD*, 44, 57-75, EISSN: 2458-9071.

Başaran, A. (2015). Post-Modern Kahramanın Trajik Yolculuğu. *Post Öykü*.

Campbell, J. (2021). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*. İstanbul: İthaki Yayınları.

Ecevit, Y. (2016). *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Fordham, F. (2019). *Jung Psikolojisinin Ana Hatları* (10 b.). İstanbul: Say Yayınları.

Gezeroğlu, S. (2019). *Gecenin İçinde Dolanıyoruz Ve Ateş Bizi Tüketiyor*. https://kitapeki.com/ve-ates-bizi-tuketiyor/ (E.T. 17.06.2022).

Gülsoy, M. (2019). *Ve Ateş Bizi Tüketiyor*. İstanbul: Can Yayınları.

Jung, C. G. (2015). *Dört Arketip* (5 b.). İstanbul: Metis Yayınları.

Karadeniz, M. (2020). Hermann Hesse'in Siddhartha'sını Kahramanın Yolculuğu ve Arketipsel Sembolizm Bağlamında Okumak. *Mukaddime*, 11/1, s. 1-17. DOI: 10.19059/mukaddime,642369.

Melan, M. (2019). *Murat Gülsoy'un Romanları Üzerine Bir İnceleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). YÖK Ulusal Tez veri tabanından elde edildi (Tez No: 569104).

Noyan, S. (2020). *Ve Ateş Bizi Tüketiyor* Romanında Benlik Bölünmesi ve Bilinçdışı Labirentlerinde Kimlik Arayışı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 19, 339-354. DOI: 10.29000/rumelide.752350.

Tanpınar, A. H. (2015). *Hikâyeler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.